

MORGONBRIS

N:r 4. Arbeterskornas tidning. — Utgiven av Kvinnornas Fackförbund. Sept. 1907.

*Framsidan av Morgonbris,
Arbeterskornas tidning
— Utgiven av Kvinnornas
Fackförbund Sept. 1907, N:r 4.
[http://www2.ub.gu.se/kvinn-
data/digtid/05/1907/morgon-
bris1907_4.pdf](http://www2.ub.gu.se/kvinn-
data/digtid/05/1907/morgon-
bris1907_4.pdf)*

MIGRATION

Anna Lindhagens rösträtts- resa i Övre Norrland 1907

Bo Nordenfors

Den kvinnliga rösträtten fyller 100 år i år, 2021. Politisk rösträtt är något grundläggande och självklart för oss idag. Likaså att man som vuxen fullt ut får råda över sitt liv och sina inkomster. Men Sverige var sent ute med reformerna! Faktiskt var vi sist ut i Norden att införa allmän rösträtt för kvinnor. Finland var först, 1906, sedan Norge 1913 och Danmark och Island 1915. Sedan dröjde det alltså ända till 1921 innan det blev kvinnornas tur att få rösträtt i Sverige, trots att frågan debatterats i riksdagen sedan mitten på 1880-talet.

*Anna Lindhagen.
Foto: Stockholms
Stadsmuseums arkiv.*

Några år in på 1900-talet började kvinnorna att organisera sig och Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt (LKPR) bildades 1903. Föreningen tillkom på initiativ av såväl liberala som socialdemokratiska kvinnor. Den var exklusiv för kvinnliga medlemmar och organiserade kvinnor från hela det politiska spektret. Föreningen hade som mest 17 000 medlemmar och lyckades i en stor masspetition 1913 samla in 350 000 namnunderskrifter för kvinnlig rösträtt. När kvinnlig rösträtt var införd upplöstes förbundet och kvinnorna splittrades i olika föreningar och politiska organisationer.

Högern, som var emot allmän rösträtt, förlorade makten i andrakammarvalet 1917 och därmed uppstod en majoritet av liberaler och socialdemokrater som var för kvinnlig rösträtt, och även för lika rösträtt oavsett lön. Den högerdominerade förstakammaren fällde dock ett sådant förslag våren 1917, men för att inte riskera storstrejk, revolution och republik ändrade sig förstakammaren och röstade den 17 december 1918, då liberalen Nils Edén var statsminister, för att införa lika och allmän rösträtt, även för kvinnor. Genom det första grundlagsbeslutet den 24 maj 1919 och det andra grundlagsbeslutet (en grundlagsändring kräver ett riksdagsval

däremellan) den 26 januari 1921, kunde man slutligen införa lika och allmän rösträtt för kvinnor även för val till riksdagens båda kammare.

Anna Lindhagen

Anna Lindhagen, 1870–1941, var socialdemokratisk politiker och engagerade sig starkt för jämlikhet mellan könen och kvinnlig rösträtt.

Anna Lindhagen utbildade sig till sjuksköterska och kom att engagera sig mycket i sociala frågor. Hon var starkt engagerad i kampen för kvinnlig rösträtt, var aktiv i styrelsen för Stockholmsföreningen för kvinnors politiska rösträtt från 1902 till 1916 och en av initiativtagarna till den rösträttsförening som kom att bli Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt (LKPR). LKPR samlade både borgerliga och socialdemokratiska kvinnor och sände ut talare för att organisera lokala sektioner över hela landet. 1906 fanns 73 lokalföreningar, 1909 157 och 1917 hade rörelsen vuxit till 237 lokalföreningar.

Här nedan låter vi Anna Lindhagen själv berätta om hennes resa i Övre Norrland i det ärendet 1907.

En rösträttsresa i Övre Norrland

Anna Lindhagen

(ur *Morgonbris* 1907:4)

Ovanför Umeå går icke järnvägen längre med sina bibanor ut till kusten. Till orterna där är det således litet besvärligt att komma, och föredragshållare fara ej så ofta dit. Då jag i sommar ville dra mitt strå till stacken att få kvinnorna runt om i bygderna riktigt intresserade för vår rösträttsfrågas snara lösning, och då jag såsom norrlänning på mödernet av rent personliga skäl valde Norrland, så tyckte jag att just till kusten, dit järnvägarna ej nå, dit borde jag fara.

Umeå är den stad i Övre Norrland, som sedan länge haft den största och livligaste kvinnliga rösträttsföreningen. Ordföranden där telegrafisten Ingeborg Öqvist ordnade turnén åt mig, genom att intressera sina vänner telegrafisterna för saken, hela kusten uppför.

Ingeborg Öqvist tillsammans med partikamraten Gustav Rosén (1876–1942). Foto: Rosénarkivet. Folkrörelsearkivet i Västerbotten.

Den 4 juli hade jag mitt första föredrag i Vännäs, en järnvägsknutpunkt, där järnvägen tar av till Umeå, och dessutom exercisplats. Där hade aldrig förut hållits rösträttsföredrag – orten hade visst ansetts för liten – och man var rädd för att det ej skulle bli folk. Så småningom samlades likväl ett 75-tal i skolsalen, vilket ansågs bra för Vännäs; mig uppmuntrade det att det var många kvinnor där, då det hade spåtts att kvinnorna nog ej skulle komma. Särskilt observerade jag också några beväringar. Underbart att beväringar var med på agitation för kvinnosak! Men det befanns vara några ungdomsklubbister, och deras kretsar äro ju såsom vi alla veta glädjande nog vunna för kvinnans rösträtt.

Vännäs 1911. Foto: Vännäs Historiska Bilder.

Jag talade så varmt jag förmådde och fick publiken med mig, det kände jag, vilket ju var för mig en uppmunrande början. Efter föredraget stannade kvinnorna kvar, entusiastiska för att snart få rösträtt, och bildade Vännäs kvinnoklubb med uppgift för medlemmarna att sätta sig djupare in i sin rösträttsfråga och att intressera övriga kvinnor i orten. En bra form för att hålla intresset vaket, då man ej känner sig stark nog att bilda rösträttsförening.

Sedan jag hållit ett föredrag i Umeå, Västerbottens fina huvudort, vilket ju egentligen ej var så nödvändigt, då de där äro så vakna förut, började jag min kustfärd med Sandviks sågverk. Där såg det mörkt ut att det skulle bli några åhörare alls. Ett 20-tal fick jag nöja mig med att tala för. Kvinnorna gå nog i Sandviken i sitt dagliga enahanda och kunna ej tänka sig att några rättigheter kunna existera för dem. Männen tyckte väl jag var en okänd individ, som därtill ej kommit dit den vanliga vägen såsom fackföreningsagitator.

Flygfoto över Sandviks ångsåg och Djupvik i början av 1900-talet. Såghuset med tio sågramar anlades 1889. Foto: Public domain.

Entusiasmen måste emellertid dras upp även för de tjugo, men efter föredragets slut bad jag dessa tjugo att gå ut i gårdarna och skaffa folk tillsammans till kl. 9, så skulle jag hålla om föredraget ute på "Nybergs gård". Och dit på gården mitt i byn kom det mycket folk, män och kvinnor av alla åldrar, och barnen klättrade upp runt förstubron, från vilken jag talade. Kl. 9 på lördagskvällen voro kvinnorna äntligen lediga, jag kände att jag här hade framför mig många kvinnor, vilka aldrig hört ett ord som kvinnosak förr och kanske ej ens vågat tänka att kvinnorna liksom männen voro medborgare.

Aldrig i mitt liv har jag villigare och med mera hänfört hjärta talat för kvinnornas rösträtt än denna ljusa sommarafton under bar himmel inför Västerbottniska sågverksarbetare och inför deras hustrur, döttrar och systrar, i vilkas ansikten jag tydligt såg intresset och hos många ett första uppvaknande till att kräva en rättighet, som de i sin förtryckthet ej tänkt på att börja kräva.

Det är ej så att kvinnorna ej vilja ha medborgarrätt. Det är endast så att många av dem ej kunnat tänka sig möjligheten av att det verkligen skulle tagas hänsyn till åsidosatta kvinnor.

Om Sandvik måste jag för öfrigt berätta följande: Där användas tidvis kvinnliga stuveriarbetare. Naturligtvis frågade jag om de voro missnöjda därmed. Nej, tvärtom, blev svaret, det är en god extraförtjänst för de unga flickorna, ej särdeles hårt arbete och medför ej alls några särskilda sedliga vådor. Flickorna bo ju i sina hem, gå ned till hamnen och stuva, där arbetet ledes av en hustru som är allmänt aktad för ordentlighet. Så ett förbud för stuveriarbete önska ej kvinnorna i Sandvik.

Man förstår ej riktigt hur imponerande stort Norrland är förrän man rest dit. Ej blott till Sundsvalls och Hernösandstrakten, som ju ligga jämförelsevis sydligt, utan dit långt uppåt på väg till Midnattssolens land. Umeå, Skellefteå, Piteå, Luleå och Haparanda, dessa städer kunna vi räkna upp ur geografien men för vår tanke smälta de ihop till ett. De långa avstånd som skilja dem sinsemellan hava vi icke alls klart för oss. Man blir därför överraskad att få höra att från Umeå till Skellefteå är det en hel dagsresa, från Skellefteå hamnplats Ursviken till Piteå får man resa en hel natt. Från Piteå till Luleå är det verkligen bara några timmars färd, men från Luleå till Haparanda har man sig återigen en dagsresa med ångbåt. Vilket stort land Sverige är, det blir man särskilt påmind om i övre Norrland. Och vilken imponerande natur! Var och en av huvudorterna där uppe har sin egen älv, som flyter ut i havet bred och lugn förbi leende, uppodlade bygder och täta gårdar. Från Lapplands fjäll och sjöar komma

älvarne, gå på sin väg genom obygderna, skumma i brusande vattenfall, innan de så stilla flyta förbi de odlade bygderne och falla ut i havet.

I Skellefteå. Ursviken, Piteå och Luleå var tiden mogen för rösträttsföreningar, vilka även bildades. "Det är ju så klart att de skulle ha förening", tyckte alla de livligare kvinnorna, och de trögare sågo så nöjda ut att det blev något av, fast de jämrat sig först och förklarar det omöjligt. De som valdes i styrelserna, det var alla slag av kvinnor: folk- och småskollärarinnor, handelsidkare, hustrur till förvaltare och hustrur till småfolk, telegrafister, postfröknar etc. etc. I Ursviken fanns det ett par arbetarhustrur, som voro alldeles särskilt intresserade, och drevo fram saken där.

I parentes vill jag säga om Skellefteå och Piteå att de voro till sitt yttre ett par små förtjusande samhällen, dit järnväg och fabriker med sin oftast förfulande inverkan ej ännu nått. Där var idylliskt med små hus och trädgårdar omkring och sedan bondlandet så gott som inpå husknutarna.

Tyvärre hade jag ej tid att fortsätta hela kusten uppför; att bilda föreningar i Neder-Kalix och Haparanda blev i stället Anna Kleman beskärt.

Efter väl förrättat verk i Luleå och sedan jag bekantat mig med Norrskensflammans redaktion, och i deras sällskap besökt Karlsviks järnförädlingsverk med delvis rent upprörande dåliga arbetarbostäder, vände jag kosan inåt landet. Några mil uppåt Lule älv vid en lantgård låg jag och vilade mig några dagar. Ni skulle sett ängarna där! Under inverkan av allt sommarljus däruppe, bliva ängarna frodigare än här nere hos oss och prunka i färger, som gå över våra ängars. Och höjderna äro så blå och luften så ren och stärkande och älven så mäktigt och på samma gång så mild.

Mina föredrag fortsatte jag i Boden, ett samhälle som jag finner nästan skräckinjagande, ehuru det är mycket naturskönt, till följd av alla fästningar de hålla på att bygga där. Boden är ett vaket samhälle med organiserade arbetare och folk som gå på föredrag. Där hade jag en stor sal fullsatt med åhörare, som fingo inpräntade i sig att vi kvinnor begära lösningen av vår rösträttsfråga vid nästa riksdag 1908.

I Boden bildades naturligtvis förening. På platsen finns en socialdemokratisk kvinnoklubb, en av deras styrelsemedlemmar valdes in i styrelsen för den nybildade rösträttsföreningen.

Från Boden begav jag mig på hemväg, men passade på och rastade på ett par lämpliga ställen för att tala rösträtt. Så vid Vindelns, en utmärkt vackert belägen ort vid Vindelälven, som är en gren av Umeälv. Där finns nämligen folkhögskola, kvinnlig kurs pågick och jag ville nå eleverna.

Flygfoto över Vindelns folkhögskola i centrum på bilden. 1930-tal. Foto: Järnvägsmuseet.

Jag fick ej tala i själva folkhögskolan, men lokal hyrdes i närheten och alla de kvinnliga eleverna, från olika trakter av Västerbottens län, kommo och hörde på och fingo flygblad att ta med sig hem. Vidare talade jag vid Kramfors sågverk i Hernösandstrakten och vid ett större möte vid Skönviks sågverk nära Sundsvall.

Jag hade velat resa hela sommaren för rösträtten, men tyvärr måste jag efter ej fullt 3 veckor resa hem på bestämd dag för mitt arbete. Jag kom ändå åter upp till Norrland i augusti till Håla folkhögskola i Ångermanland; den skolan är känd för sitt frisinne och inom socialdemokratiska kretsar särskilt därför att kandidat Rickard Sandler varit lärare där; tyvärr har han nu måst sluta. Hans far är skolans ledare. Där var stort ungdomsmöte och mycken vakenhet. Även inför Håla folkhögskoleungdom fick jag lägga fram kvinnornas krav på rösträtt.

Tiga det få vi kvinnor ej göra nu, tiga och tro att rösträtt "faller oss till vår bön förutan". Nej, tala måste vi, tala genom föredrag, tala till vår omgivning, påverka dem som makten hava. Att kvinnornas rösträtt skall gå igenom vid 1908 års riksdag, det vare vårt lösen. Endast därigenom kan Sverige få hedern av att samtidigt giva allmän rösträtt åt alla sina medborgare. Må de svenska kvinnorna visas samma aktning som de finska och de norska!

Delar av denna artikel är publicerad i Slakten 2, 2021, medlemsblad för Södra Västerbottens släktforskare.

Källor

Morgonbris grundades 1904 av Kvinnornas fackförbund. Den var den socialdemokratiska kvinnorörelsens tidning och är idag medlemstidskrift för det Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbundet, S-kvinnor.

Årgångarna 1904 till och med 1936 är digitaliserade och kan nås via <http://www2.ub.gu.se/kvinn/digtid/05/>

Svenskt kvinnobiografiskt lexikon. Anna Lindhagen 1870–1941, Politiker, rösträttskvinna. <https://www.skbl.se/sv/artikel/AnnaLindhagen>

GLÖM INTE ATT UPPGE
FÖRFATTARNAMN OCH KÄLLA
NÄR DU HÄNVISAR
TILL DENNA ARTIKEL